

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.изк. Румен Потеров, ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград

на дисертационен труд на тема:

„Хумористичните песни в репертоара на изпълнителите от Средна Западна България“

**за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“
по докторска програма „Теория и практика на изпълнителското изкуство“
професионално направление – 8.3. Музикално и танцово изкуство**

Автор на дисертационния труд:

Мария Христова Филатова

редовен докторант към катедра „Музика“ при Факултет по изкуствата, ЮЗУ „Н. Рилски“ –
Благоевград

I. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА.

Мария Филатова е родена в Благоевград. Средно образование завършва в НХГ „Св.Св. Кирил и Методий“, впоследствие ОНС „бакалавър“ в ЮЗУ „Н. Рилски“, специалност Педагогика на обучението по музика“, а през 2015 г. ОНС „магистър“ в същия университет, специалност „Изпълнителско изкуство и ръководство на вокално-инструментални формации“ с профил народно пеене.

През годините Мария Филатова, заедно със своята сестра се утвърдиха като един от известните български фолклорни дуети, с множество концерти из страната и чужбина, участия в международни фестивали, имат 4 албума с български народни песни, включително и авторски.

През 2018 г. е зачислена като редовен докторант към катедра „Музика“ в ЮЗУ „Н. Рилски“ в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство.

II. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА РАЗРАБОТЕНИЯ ПРОБЛЕМ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Дисертационният труд „Хумористичните песни в репертоара на изпълнителите от Средна Западна България“ на докторанта Мария Филатова представлява първото цялостно и задълбочено научно изследване, посветено на хумористичните песни от Средна Западна България – един слабо изследван, но изключително значим сегмент от българското песенно народно творчество. Актуалността на темата произтича както от необходимостта да се запази, осмисли и популяризира това уникално културно наследство, така и от нуждата да се проучи неговото място в съвременния фолклорен живот.

Хумористичните песни от Шопския край не само отразяват мирогледа, чувството за хумор и житейската философия на местното население, но също така изпълняват важна социална и комуникативна функция, като разкриват богатството на езиковите, музикалните и културни изразни средства на региона. Значимостта на изследването се корени и в стремежа да се документират и анализират автентичните форми и изпълнителски практики, които днес са застрашени от забравата.

Систематизирането и задълбоченият анализ на тези песенни образци допринасят за обогатяването на знанията относно шопския музикален фолклор и предоставят ценен изследователски и практико-приложен ресурс както за фолклористите, така и за изпълнителите, педагозите и изследователите в областта на музикалната традиция. Разглеждането на хумористичната песен като самостоятелна жанрова и функционална

единица отваря нови хоризонти за бъдещи етномузикологични проучвания и съдейства за по-пълноценното представяне на фолклорното богатство на Средна Западна България.

III. ХАРАКТЕРИСТИКА, АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

Първа глава от дисертационния труд „Фолклорнопесенната традиция в Средна Западна България“ представлява солидна научна основа, върху която се изгражда цялостното изследване на хумористичната песен в Средна Западна България. Авторът проявява задълбочен познавателен интерес към фолклорното богатство на региона и го представя чрез методологически ясно структурирано и богато аргументирано изложение.

Особено впечатляващ е географският преглед на територията, обект на изследване. Вместо да остане на повърхностно описание, авторът свързва географската специфика със запазването на архаични фолклорни форми, като акцентира на устойчивостта на традицията в планинските селища. Това наблюдение е не само вярно, но и отразява дълбоко разбиране за взаимодействието между природна среда и културно-музикални практики.

Вторият дял, посветен на формално-структурната и функционалната характеристика на фолклорнопесенната традиция, е изключително богат и аналитичен. Авторът демонстрира отлична теоретична подготовка в областта на етномузикологията, като систематизира особеностите на шопския фолклор – от ладовата организация и метроритмиката до специфичните форми на многогласие. Тук открояването на двугласието като водещ белег е особено точно и уместно, подчертаващо звуковия отпечатък на региона. Анализът е ясен, последователен и добре аргументиран, като не пропуска връзката между структура и функция на песента в нейната обредна и социална роля.

Третият подраздел – „Хумористичната песен от Средна Западна България в изследванията на българските етномузиколози“ – представлява значим критичен преглед на съществуващата литература. Изключително ценно е, че авторът не се ограничава само до библиографско обобщение, а предлага аналитичен прочит, който ясно показва недостига на цялостни и фокусирани изследвания по темата. Това не само оправдава избора на темата, но и изтъква научния принос на дисертацията още в началната ѝ част.

Изводите в края на главата обобщават изследваните проблеми ясно и аргументирано. Те демонстрират умението на автора да формулира същностни характеристики и закономерности, като едновременно с това разкриват връзките между песенния фолклор на Средна Западна България и този на останалите области в страната. Особено ценен е изводът относно статута на хумористичните песни – въпреки тяхната количествена ограниченост, те се оказват носители на знакови естетически и културни стойности.

Цялата първа глава е издържана на високо научно равнище, с безупречна структура и богато съдържание. Авторът съчетава теоретична подготвеност, критическо мислене и лично отношение към материала. Главата не само полага основите за по-нататъшния анализ, но и утвърждава значимостта и необходимостта от проучването на хумористичните песни в песенния фолклор на Шоплука.

Втора глава от дисертационния труд „Хумористичните песни на Средна Западна България – същност и особености“ впечатлява с аналитична дълбочина, системност и изключително богат емпиричен и теоретичен материал, в който авторът осъществява задълбочен научен прочит на хумористичната песенна традиция в Средна Западна България, разглеждайки я като самостоятелно явление в рамките на шопския фолклор. Несъмнен принос на тази глава е поставянето на фокус върху жанр, който до момента е оставал в периферията на етномузикологичното изследване, въпреки широката му популярност сред певци и публика.

Първият дял от главата предлага теоретична рамка, чрез която се концептуализира хумористичното като естетическа и социална категория в народната песен. Изясняването на

поетическите и образни механизми на комичното – ирония, сарказъм, закачка – свидетелства за висока интердисциплинарна култура и способност за критическо мислене. Изключително ценен е приносът в систематизацията на видовете хумористични песни, като авторът умело извежда типологични различия въз основа на тематичното ядро, персонажите и словесния наратив.

Музикално-структурният анализ на хумористичните песни от региона – е изведен с изключителна прецизност и внимание към детайла. Авторът разглежда важни параметри като амбитус, мелодика, ладова основа, многогласие, метроритъм, орнаментика и стихосложение, като всеки елемент е разгърнат със съпътстващи наблюдения и конкретни примери от теренен или архивен материал. Впечатляваща е констатацията за наличието на сравнително опростена мелодична линия, с кратки ритмични единици и характерна изохронна структура – белези, които едновременно улесняват възприемането и подчертават закачливо-игривия характер на тези песни. Забележително е, че въпреки опростената мелодика, песните изискват специфичен изпълнителски подход – факт, който авторът ясно изтъква.

Огромна стойност има анализът на локалните изпълнителски практики, чрез който се очертава звуковият облик на различните подобласти в Средна Западна България – Кюстендилско, Трънско, Годечко, Граово, Шоплук. Това проучване не само разкрива микрорегионални стилови различия, но и показва задълбочено познаване на терена и традицията, което е рядко срещано в съвременната етномузикологична литература.

В тази глава е разгледан и въпросът за репертоара на изпълнителите от региона, и там, авторът успешно доказва, че хумористичната песен не само присъства трайно в регионалния репертоар, но често заема централно място. Особено впечатляваща е тезата, че именно хумористичните песни са най-популярните и обичани от редица знакови фолклорни изпълнители на региона. Това наблюдение превръща хумористичния жанр от периферно явление в символичен културен маркер, през който може да се чете фолклорната идентичност на Шоплука

В третата глава от дисертационния труд „Автентични маниери на изпълнение и значимост в съвременната музикално-фолклорна действителност на хумористичните фолклорнопесенни образци в Средна Западна България“ авторът успешно съчетава теоретичен анализ с емпирични наблюдения и теренни данни, за да очертае не само изпълнителските особености на хумористичната песен в Средна Западна България, но и нейното живо присъствие и функция в съвременната музикално-фолклорна среда.

Тук са анализирани автентичните изпълнителски техники и похвати, разгледано е съвременното състояние на хумористичната песен, при което авторът не само документира фактите, но и успява да улови духа на живата традиция: как хумористичната песен продължава да бъде обичана и търсена, както от изпълнители, така и от публика и третият момент е дешифриране и анализ на неизследвани до момента хумористични песни, като това се откроява като един от най-силните приноси на дисертацията. Авторът не просто съобщава за наличието на неизследван материал, а реално го събира, анализира и представя чрез строго научна методология. Теренната работа, интервютата с информатори и дешифрирането на песенни образци демонстрират изключително внимание към автентичността и етнографския контекст. Този трудов аспект превръща изследването в ценно документиращо усилие, което е не само научно, но и културно значимо.

Като цяло дисертацията представлява цялостно и задълбочено изследване на хумористичната песенна традиция в Средна Западна България, чрез което се осветлява един малко познат, но културно и естетически значим дял от българското музикално фолклорно наследство, като същевременно се прави важен принос към

съвременната етномузикология и се създава основа за бъдещи научни и изпълнителски търсения.

IV.ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. Докторантката Мария Христова Филатова е изпълнила изискванията на чл. 6 от ЗРАСРБ, както и чл. 24 от ППЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”;
2. Чрез съчетаването на задълбочен теоретичен подход с обстойна теренна работа, дисертацията постига висока научна стойност, като изследването стъпва едновременно върху академичната традиция и върху живото, реално съществуващо изпълнителско наследство. Това дава възможност за пълноценен и многопластов прочит на хумористичната песен, разгледана не само като текстово-музикален феномен, но и като част от изпълнителската и социална среда.
3. Проследявайки актуалната роля на хумористичните песни в съвременния музикално-фолклорен живот на Средна Западна България, дисертацията надскача чисто историко-документалния анализ и поставя акцент върху тяхната значимост тук и сега – в концертната практика, в самодейността и в народното възприятие. Така се утвърждава разбирането за фолклора като жива културна система, която продължава да въздейства, да се развива и да носи смисъл и емоционална стойност в съвременната обществена реалност.
4. Авторефератът отразява вярно структурата и съдържанието на труда и акцентира върху най-важните моменти, резултати и изводи от изследванията;
5. По дисертационния труд са посочени четири самостоятелни статии, свързани тематично с труда, от участия осигуряващи публичност по основни въпроси от теоретичната разработка.

На основание чл. 12 от ЗРАСРБ и чл. 32 от ППЗРАСРБ давам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд „Хумористичните песни в репертоара на изпълнителите от Средна Западна България“ разработен от редовният докторант Мария Христова Филатова и подкрепям присъждането на ОНС «Доктор».

Благоевград
05.06.2025 г.

Рецензент:
проф. д.изк. Румен Потеров

REVIEW OF A DISSERTATION THESIS

By prof. Dr. Sci. Rumen Poterov, SWU “N. Rilski”, Blagoevgrad

of a dissertation on the topic:
„Humorous Songs in the Repertoire of Performers from Central Western Bulgaria“

For the Awarding of the Educational and Scientific Degree "Doctor"

Field of Higher Education: 8. Arts

professional field: 8.3. Music and Dance Art

PhD Programme: Theory and practice of performing art

Author of the Dissertation:

Maria Hristova Filatova

Type of Education – Full-Time at the Department of Music Faculty of Arts, SWU “N. Rilski”,
Blagoevgrad

I. BRIEF BIOGRAPHICAL DATA OF THE DOCTORAL STUDENT.

Maria Filatova was born in Blagoevgrad. She completed her secondary education at the National Humanities High School "St. St. Cyril and Methodius", and later earned a Bachelor's degree at the South-West University "Neofit Rilski" in the specialty "Pedagogy of Music Education". In 2015, she obtained a Master's degree from the same university in the specialty "Performing Arts and Leadership of Vocal-Instrumental Ensembles", with a focus on folk singing.

Over the years, Maria Filatova, together with her sister, has established herself as part of one of the well-known Bulgarian folk duets, with numerous concerts across the country and abroad, participation in international festivals, and four albums of Bulgarian folk songs, including original compositions.

In 2018, she was enrolled as a full-time PhD student at the Department of Music at the South-West University "Neofit Rilski", in the professional field 8.3. Music and Dance Art.

II. RELEVANCE AND SIGNIFICANCE OF THE PROBLEM ADDRESSED IN THE DISSERTATION.

The dissertation titled "Humorous Songs in the Repertoire of Performers from Central Western Bulgaria" by doctoral student Maria Filatova represents the first comprehensive and in-depth academic study dedicated to the humorous songs of Central Western Bulgaria—a little-researched but exceptionally significant segment of Bulgarian folk song heritage.

The relevance of the topic stems both from the need to preserve, understand, and promote this unique cultural legacy, and from the necessity to explore its place in contemporary folk life.

The humorous songs of the Shopluk region not only reflect the worldview, sense of humor, and life philosophy of the local population but also serve an important social and communicative function, revealing the richness of the region's linguistic, musical, and cultural means of expression.

The significance of this research lies also in its effort to document and analyze authentic forms and performance practices, which today are at risk of being forgotten.

The systematization and thorough analysis of these song samples contribute to the enrichment of knowledge about the musical folklore of the Shopluk region and provide a valuable research and practical resource for folklorists, performers, educators, and scholars in the field of musical tradition.

Approaching the humorous song as an independent genre and functional unit opens new horizons for future ethnomusicological studies and supports a more comprehensive presentation of the folkloric wealth of Central Western Bulgaria.

III. CHARACTERISTICS, ANALYSIS, AND EVALUATION OF THE DISSERTATION.

The first chapter of the dissertation "The Folk Song Tradition in Central Western Bulgaria" provides a solid scholarly foundation upon which the entire study of humorous songs in Central Western Bulgaria is built.

The author demonstrates a deep intellectual interest in the region's folkloric wealth and presents it through a methodologically well-structured and richly substantiated exposition.

Particularly impressive is the geographical overview of the territory under study. Rather than settling for a superficial description, the author connects the geographical specifics with the preservation of archaic folklore forms, emphasizing the resilience of tradition in mountainous settlements. This observation is not only accurate but also reflects a profound understanding of the interaction between the natural environment and cultural-musical practices.

The second section, dedicated to the formal-structural and functional characteristics of the folk song tradition, is exceptionally rich and analytical. The author displays excellent theoretical preparation in the field of ethnomusicology, systematically outlining the features of the Shopluk folklore—from modal organization and metrorhythmics to specific forms of polyphony.

The identification of two-part singing as a defining characteristic is particularly precise and appropriate, highlighting the distinctive sonic imprint of the region. The analysis is clear, coherent, and well-argued, consistently maintaining the link between the structure and function of the song in its ritual and social context.

The third subsection — "The Humorous Song from Central Western Bulgaria in the Research of Bulgarian Ethnomusicologists" — presents a significant critical review of the existing literature.

What is particularly valuable is that the author does not limit themselves to a bibliographic summary but offers an analytical reading that clearly reveals the lack of comprehensive and focused studies on the topic. This not only justifies the choice of subject but also highlights the scholarly contribution of the dissertation from its very beginning.

The conclusions at the end of the chapter summarize the examined issues clearly and convincingly. They demonstrate the author's ability to formulate essential characteristics and patterns while also revealing the connections between the folk song tradition of Central Western Bulgaria and that of other regions in the country. Especially valuable is the conclusion regarding the status of humorous songs—despite their limited quantity, they prove to be bearers of significant aesthetic and cultural values.

The entire first chapter is held to a high academic standard, with impeccable structure and rich content. The author combines theoretical competence, critical thinking, and personal engagement with the material. The chapter not only lays the groundwork for the subsequent analysis but also affirms the importance and necessity of studying humorous songs within the folk song tradition of the Shopluk region.

The second chapter of the dissertation, "Humorous Songs of Central Western Bulgaria – Essence and Characteristics," impresses with its analytical depth, systematic approach, and exceptionally rich empirical and theoretical material.

In this chapter, the author conducts a profound scholarly analysis of the humorous song tradition in Central Western Bulgaria, treating it as an independent phenomenon within the Shopluk folklore. A clear contribution of this chapter is its focus on a genre that, despite its wide popularity among singers and audiences, has remained on the periphery of ethnomusicological research until now.

The first section of the chapter provides a theoretical framework through which the humorous is conceptualized as both an aesthetic and social category in folk song. The clarification of the poetic and figurative mechanisms of the comic—such as irony, sarcasm, and teasing—demonstrates a high level of interdisciplinary competence and critical thinking.

A particularly valuable contribution lies in the systematization of the types of humorous songs. The author skillfully outlines typological distinctions based on thematic core, characters, and verbal narrative.

The music-structural analysis of the humorous songs from the region is carried out with exceptional precision and attention to detail.

The author examines important parameters such as ambitus, melody, modal basis, polyphony, meter and rhythm, ornamentation, and versification, each element being thoroughly explored with accompanying observations and specific examples drawn from fieldwork or archival materials. Particularly impressive is the finding of a relatively simple melodic line, with short rhythmic units and a characteristic isochronous structure—features that both facilitate perception and emphasize the playful, teasing character of these songs. Remarkably, despite their melodic simplicity, the songs demand a specific performance approach—a fact clearly highlighted by the author.

Of great value is the analysis of local performance practices, through which the sonic profile of the various subregions in Central Western Bulgaria—Kyustendil, Tran, Godech, Graovo, Shopluk—is delineated. This study not only reveals micro-regional stylistic differences but also demonstrates deep familiarity with the field and tradition, a rarity in contemporary ethnomusicological literature.

This chapter also addresses the repertoire of performers from the region. Here, the author convincingly proves that the humorous song not only holds a lasting presence in the regional repertoire but often takes a central role. Especially striking is the thesis that humorous songs are, in fact, the most popular and beloved among several iconic folk performers from the region. This observation repositions the humorous genre from a peripheral phenomenon to a symbolic cultural marker through which the folkloric identity of Shopluk can be interpreted.

In the third chapter of the dissertation, "Authentic Performance Manners and the Significance of Humorous Folk Song Models in the Contemporary Music-Folklore Context of Central Western Bulgaria," the author successfully combines theoretical analysis with empirical observations and field data to outline not only the performance characteristics of humorous songs in the region but also their vibrant presence and function within the contemporary musical-folkloric environment.

This chapter analyzes authentic performance techniques and practices, examining the current state of the humorous song tradition. The author not only documents facts but also captures the spirit of the living tradition—how humorous songs continue to be loved and sought after by both performers and audiences.

A particularly strong contribution of the dissertation is the decoding and analysis of previously unstudied humorous songs. The author does not simply report the existence of unexplored material but actively collects, analyzes, and presents it through a rigorous scientific methodology. The fieldwork, interviews with informants, and transcription of song samples demonstrate exceptional attention to authenticity and ethnographic context.

This practical dimension of the work transforms the research into a valuable documentary effort—one that is not only academically sound but also culturally significant.

Overall, the dissertation represents a comprehensive and in-depth study of the humorous song tradition in Central Western Bulgaria, shedding light on a little-known yet culturally and aesthetically significant segment of Bulgaria's musical folk heritage.

At the same time, it makes an important contribution to contemporary ethnomusicology and lays the foundation for future scholarly and performance-based explorations.

IV. CONCLUSION

1. Doctoral student Maria Hristova Filatova has fulfilled the requirements of Article 6 of the Academic Staff Development Act, as well as Article 24 of its regulations, for obtaining the educational and scientific degree "Doctor";
2. By combining an in-depth theoretical approach with extensive fieldwork, the dissertation achieves high academic value, grounding the research both in scholarly tradition and in the living, actively practiced performance heritage. This enables a rich and multilayered interpretation of the humorous song, viewed not only as a textual-musical phenomenon but also as an integral part of the performance and social context.
3. By tracing the current role of humorous songs in the contemporary music-folklore life of Central Western Bulgaria, the dissertation goes beyond a purely historical-documentary analysis and emphasizes their significance in the here and now — in concert practice, amateur performance, and popular perception. In doing so, it reinforces the understanding of folklore as a living cultural system that continues to have impact, to evolve, and to carry meaning and emotional value within the modern social reality.
4. The abstract faithfully reflects the structure and content of the work and emphasizes the most important points, results and conclusions of the research;
5. Four independent articles thematically related to the thesis are referred to, from contributions providing publicity to the main issues of the theoretical development.

Based on Article 12 of the Academic Staff Development Act of the Republic of Bulgaria and Article 32 of its Regulations, I give a POSITIVE ASSESSMENT of the dissertation titled **„Humorous Songs in the Repertoire of Performers from Central Western Bulgaria“** developed by full-time doctoral student **Maria Hristova Filatova** and I support the awarding of the educational and scientific degree "Doctor».

Blagoevgrad
05.06.2025

Reviewer:
Prof. Dr. Sci. Rumen Poterov